

ELS ARXIUS PARROQUIALS DE LA BAIXA SEGARRA A LA GUERRA CIVIL: EL SALVAMENT DE L'ARXIU DE SANT MAGÍ DE ROCAMORA

Joan Maria Quijada Bosch

El juliol de 1936 les parròquies de la comarca natural de la Baixa Segarra situades a l'extrem nord de la comarca de la Conca de Barbera formaven part de dues realitats diocesanes diferents: l'arquebisbat de Tarragona i el bisbat de Vic¹. Les parròquies de l'arxidiòcesi tarragonina estaven agrupades a l'arxiprestat de Montblanc, mentre que les del bisbat de Vic formaven part de l'arxiprestat de Santa Coloma de Queralt². Aquesta situació es mantingué fins l'any 1957 quan en aplicació del concordat entre la Sant Seu i l'Estat Espanyol de l'any 1953

s'intenta assimilar els límits diocesans als provincials. D'aquesta manera totes les parròquies de la província de Tarragona pertanyents al bisbat de Vic s'incorporaren a l'arquebisbat de Tarragona³.

La situació dels arxius parroquials abans de la Guerra Civil

L'any 1918 Mn. Sanç Capdevila i Felip preparà un informe sobre la situació dels arxius parroquials a l'arxidiòcesi tarragonina on s'advertia de l'estat en que es trobaven *“no pot ésser en general més deplorable. La cobdícia o la ignorància, la violència o la incúria, obriren en temps passats les portes de aquells armaris venerables a mans sacrilegues que per l'afany avariciós de posseir un document, destrossaren els llibres i mutilaren els manuals, deixant tot aquell tresor històric rebregadament confús, arraconat i greument abandonat entre la brossa d'una mal endressada golfà, a l'alcanç de la pols, dels animals rosegadors, de la*

---

¹ QUIJADA BOSCH, JOAN MARIA. «Formació i evolució de la xarxa parroquial de l'arquebisbat de Tarragona: el cas de les parròquies de la Conca de Barberà (segles XII-XXI)». Aplec de treballs, 2015, Núm. 33, p. 83-120.

² Les parròquies de la Conca de Barberà que integraven l'arxiprestat de Santa Coloma de Queralt del bisbat de Vic eren Santa Maria d'Aguiló, Sant Gil d'Albió, la Mare de Déu del Roser de Guialmons, Sant Joan Baptista de Llorac, Santa Coloma, verge i màrtir, de Santa Coloma de Queralt, Sant Pere de Savallà del Comtat, Santa Maria de Segura, Santa Fe de Rauric i Santa Maria de Vallfogona de Riucorb.

---

³ Butlletí Oficial de l'Arquebisbat de Tarragona, 1 d'octubre de 1957, núm. extraordinari, p. 581-586.

immundícia i de la humitat consumidora". I continuava "la veritat és que la cura de benemèrits rectors ha endressat ja una bona part d'aquells arxius en armaris i prestatges acondicionats, però àdhuc molts d'aquests arxius aparentment ordenats, romanen en interior desordre, amb els volums desenquadernats i mancats dels índexs convenients i amb mantes alteracions de fulls dintre els manuals desapaginats, i aquest desordre dificulta greument el seu estudi i fa impossible la presició de les cites necessàries per a que els testimonis documentals facin la deguda autoritat"⁴.

El 9 de febrer de 1920 el cardenal Francesc d'A. Vidal i Barraquer fundava l'Arxiu Històric Arxidiocesà de Tarragona (AHAT), on preservà tots els documents històrics i manuals antics de l'Arxiu de la Província de Tarraconense, de la Taula Arquebisbal, de la Secretaria de Cambra, de la Cúria Eclesiàstica i dels arxius parroquials de tota l'arxidiòcesi. La tasca fou encomanada a Mn. Sanç Capdevila i Felip. El 10 de desembre de 1921 es manà als rectors que tota la documentació anterior a l'any 1750 fos dipositada al nou arxiu⁵.

Gràcies al dietari⁶ de Mn. Sanç sabem que els primers arxius parroquials que arribaren a Tarragona foren precisament de quatre parròquies de la Baixa Segarra.

El 15 de febrer de 1921 arribaven a l'AHAT els arxius parroquials de Forés, Belltall, Conesa i Passanat.

El 10 d'octubre es dipositaven a l'AHAT procedents del Museu Diocesà de Tarragona, on havien arribat l'any 1918, la documentació dels arxius parroquials de la Guàrdia dels Prats, Tamarit i Sant Magí de Rocamora⁷.

Durant els tres primers anys Mn. Sanç va recórrer gairebé totes les parròquies de l'arxidiòcesi, inspeccionat els arxius i preparant la documentació per ser traslladada a l'AHAT.

L'1 de maig de 1922 marxà a visitar els arxius de les parròquies de la muntanya de Sant Magí. El dia 2 visitava Santa Coloma de Queralt, en aquell moment del bisbat de Vic, on va poder contemplar els seus monuments i veure els arxius. Aquell mateix dia tingué temps d'inspeccionar i preparar la documentació de les Piles, Pontils i Santa Perpètua de Gaià per baixar-la a Tarragona. El dia 3, durant la seva visita a Sant Magí trobà materials interessants, tant a l'arxiu i la biblioteca, com un volum amb la vida de Sant Magí del canonge Sessé del segle XVI en pergami amb dues versions, una en llatí i l'altra en català. Aquella mateixa jornada també s'arribà fins a Vallespinosa.

Mentre estant, els arxiu parroquials seguien arribant. El 12 de juny l'arxiu de

---

⁴ AHAT.- Mn. Sanç Capdevila i Felip. "Memòria sobre l'estudi, ordenació i inventari dels arxius parroquials" (1918). UC: 1.

⁵ L'Arxiu Històric Arxidiocesà de Tarragona: Un projecte participatiu per al segle XXI. Tarragona, Silva, Inter primas 2, 2017, 9-11.

⁶ AHAT.- "Dietari del Arxiu Històric Arxidiocesà" (1920-1930) UC: 1.

---

⁷ Entre aquesta també arribaren vint pergamins dels quals es conserva la fitxa que feu Mn. Sanç Capdevila de cadascun d'ells. AHAT.- Mn. Sanç Capdevila i Felip. Fitxes dels pergamins del convent de Sant Magí de la Brufaganya. UC: 141.

Todos han cumplido con el precepto annual de la Confesion y comunion, siendo antes examinados, y aprobados en la doctrina Christiana como tambien confesaron todos los qe no tienen obligacion al precepto de la comunion en el presente año de 1814.

Yta vt. Fr. Dominicus Sancha Presbiteri et Mission. 3.

Almas e Comunion que, en esta Parroquia El Convento de San Magin, Orden de Predicadores, existen en el presente año de 1815.

Casa Rocamora.

Raymundo Alemany	_____	+
Rosa Alemany	_____	+
Madalena Alemany	_____	+
Josef Alemany	_____	+
Domingo Alemany	_____	+
Francisca Alemany	_____	+
Juan Alemany	_____	+
Miguel Alemany, mozo e labranza.	_____	+
Miguel Llorca, mozo e labranza.	_____	+
Juan Segura, mozo e labranza.	_____	+

Casa Onofre.

Josef Segura, mayor.	_____	+
Josef Segura, menor.	_____	+
Magin Segura.	_____	+

Sant Magí⁸ i una cadira de cuir del mateix santuari, el 22 de juliol el de Biure de Gaià, el 10 d'agost Pontils, Santa Perpètua de Gaià i Vallespinosa, i el 27 de novembre les Piles embalat en dues caixes.

El 16 de febrer de 1923 visità Rocafort de Queralt, Montbrió de la Marca i Sarral on va inspeccionar els arxius parroquials. Al cap de sis dies arribaven a Tarragona. El 9 de febrer de 1924 el rector de Rocamora, Mn. Magí Civit, notificava a Mn. Sanç que “avuy he entregat a un carro per portar a Villafranca i entrega a la agència Aygela 11 caixes ab los restos de la biblioteca dels dominics” i l’advertia “trobaràs algunes coses que diràs podia tal vegada haver-les deixat, ya que no sont més que trosos de llibre, però millor fareu vosaltres la selecció”⁹. Aquell mateix mes arribava la biblioteca de Sant Magí que fou dipositada a la Biblioteca del Seminari.

Un cop recollits la majoria d’arxius parroquials de l’arxidiòcesi tarragonina Mn. Sanç es va dedicar, els anys següents, a classificar, ordenar i catalogar tota aquesta documentació. La seva mort el setembre de 1932 va suposar l’inici d’una llarga letargia per a l’AHAT. Tampoc va ajudar la legislació republicana la qual va provocar una reducció dels recursos econòmics a l’Església. L’any 1935, Mn. Jeroni Claveras i Brunet, un jove sacerdot arribat de Roma on havia estudiat arqueologia clàssica i arxivística pontificia, es va encarregar de l’arxiu. Per circumstàncies

---

⁸ AHAT.- Justificants de pagament (1921-1924) UC: 2. El transport de la documentació a Tarragona costà 6 pessetes.

⁹ AHAT.- Mn. Sanç Capdevila i Felip. Correspondència amb Mn. Magí Civit (1924-1931) UC: 142.

personal la implicació d’aquest no fou la mateixa que la del seu predecessor i amb l’esclat de la Guerra Civil el juliol de 1936 la situació va empitjorar significativament.

El trasllat de bona part de la documentació parroquial a Tarragona, va evitar la seva destrucció casi segura durant els primers dies de la revolució. Tanmateix, cal reconèixer el paper cabdal que jugaren les forces d’ordre i seguretat de la Generalitat de Catalunya quan el dia 21 de juliol, van evitar que el palau arquebisbal, on era l’Arxiu Històric Arxidiocesà de Tarragona, fos assaltat i saquejat. D’aquesta manera els fons parroquials que allí s’havien concentrats es van salvar. Per a moltes parròquies aquesta documentació és l’única que conserven, doncs els documents que es custodiaven a l’arxiu de l’abadia van ser consumits per les flames.

La tasca de la Generalitat de Catalunya en el salvament del patrimoni documental i bibliogràfic.

El diumenge 19 de juliol del 1936, mentre pels carrers de Barcelona les forces lleials a la República i els sindicats esclafaven el cop militar, a les parròquies de la Conca de Barberà es celebraren les misses amb total normalitat.

Després del fallit alçament militar a Barcelona el moviment obrer, amb l’armament obtingut dels arsenals militars, es feu amb el control de la ciutat comtal i va suplantar l’autoritat i els poders polítics. A partir d’aquell moment es va desfermar arreu de Catalunya una vertadera repressió contra tots aquells sospitosos de recolzar els militars sollevats. D’una manera especial la persecució, sobretot durant els primers mesos, es va centrar en els mem-

bres, edificis i béns de l'Església Catòlica.

A la Conca de Barberà els episodis més violents es concentraren entre els dies 21 i 27 de juliol.

El 21 de juliol el president de la Generalitat de Catalunya Lluís Companys, amb l'objectiu de reconduir la situació i prendre la iniciativa davant de les forces sindicals, va crear el Comitè Central de Milícies Antifeixistes, on hi havia representants de les organitzacions sindicals i també dels partits del Front Popular. Aquest nou organisme va supplantar l'acció política de la Generalitat fins l'1 d'octubre, quan un cop estabilitzada la situació, va ser dissolt pel mateix president, retornant el control de la situació a mans de la Generalitat de Catalunya. El dia següent, el decret de creació de les Milícies Ciutadanes de Catalunya preveia, en l'article cinquè, la formació de Comitès Locals de Defensa que actuarien en tot moment d'acord amb les disposicions emanades del comitè central. Així doncs, a partir d'aquesta data totes les localitats catalanes comptaren amb un comitè local antifeixista.

Davant els saquejos i la crema d'esglésies que s'estaven produint a Barcelona i arreu del territori català, el 21 de juliol, es va radiar repetidament el següent comunicat oficial: *"El Govern de la Generalitat de Catalunya s'ha incautat de tots els edificis religiosos i, per tant, prega tothom que siguin respectats"*¹⁰. En la mateixa línia s'enganxaren cartells a les

façanes de les esglésies amb el missatge següent *"Incautat per la Generalitat de Catalunya"*¹¹. Malgrat tot, els actes de pillatge i destrucció seguiren durant els dies i setmanes següents.

El dia 23 la Generalitat de Catalunya ordenava la constitució a totes les ciutats i viles d'un comitè presidit per l'alcalde, sota la salvaguarda de les milícies ciutadanes, encarregat de vetllar i assegurar la conservació dels edificis públics, que el govern de la Generalitat destinava a institucions populars, així com els objectes, que havien de formar part del patrimoni del poble¹².

La primera mesura legislativa encaminada a salvaguardar el patrimoni cultural fou el decret de 24 de juliol pel qual es confiscaven tots els materials i objectes d'interès pedagògic, científic, artístic, històric, arqueològic, bibliogràfic i documental, que estiguessin situats en els edificis o locals d'institucions públiques del territori català afectats pels esdeveniments del moment o que a judici dels senyors comissaris de la Generalitat, alcaldes i altres autoritats legals poguessin ser-ho. Per altra banda, els comitès antifeixistes locals havien de vetllar per salvaguardar tots els esmentats materials

---

¹⁰ JOSEPH I MAYOL, MIQUEL. El salvament del patrimoni artístic català durant la guerra civil. Barcelona, Pòrtic, 1971, p. 19.

---

¹¹ AHAT.- Barberà de la Conca. Parròquia de Santa Maria. "Reconstrucció de la iglesia de Barbará". UC: 102, p. 25.

¹² DOGC.- Decret disposant la constitució immediata a cada localitat de Catalunya d'un Comitè perquè sota la salvaguarda de les Milícies ciutadanes vigili i assegurui la conservació dels edificis públics que el Govern de la Generalitat destina a Institucions populars (23.07.1936). Publicat el 24 de juliol de 1936, núm. 206, p. 674.

i objectes en els locals on es trobaven, i si les condicions d'aquests no oferien les suficients garanties de seguretat, en altres de la mateixa localitat¹³.

Paral·lelament des de la conselleria de Cultura de la Generalitat el conseller Ventura Gassol i el seu equip de col·laboradors iniciaren una campanya per salvaguardar el patrimoni cultural català. Durant els primers dies les accions espontànies d'un grup de ciutadans, sota l'empara del govern, va aconseguir aturar la destrucció del patrimoni artístic i cultural. Un cop passats aquests primers moments de descontrol es va organitzar el salvament del patrimoni documental i bibliogràfic a través de la Secció d'Arxius, Biblioteques, Museus i Excavacions. El 31 de juliol de 1936 quedaven anul·lades totes les delegacions d'inspecció d'edificis i d'objectes del patrimoni del poble i totes les autoritzacions per requisar i apropiarse d'ells. Les úniques persones autoritzades per recollir els objectes, materials, llibres i documents eren els delegats de la Secció. Per altra banda, totes aquelles persones que trobessin objectes, que segons el seu parer, tinguessin un interès artístic, històric, científic o pedagògic, enlloc de dur-los al Servei de Patrimoni de la Generalitat com s'havia fet fins llavors, havien de comunicar-ho al servei per tal que un tècnic autoritzat dictaminés si el seu interès justificava la

---

¹³ DOGC.- Decret en virtut del qual la Generalitat de Catalunya s'apropia tots els materials i objectes d'interès pedagògic científic artístic històric arqueològic bibliogràfic i documental que hi hagi als edificis o locals afectats pels actuals esdeveniments (24.07.1936). Publicat el 25 de juliol de 1936, núm. 207, p. 708.

confiscació o trasllat¹⁴.

El 4 d'agost un decret posava a disposició de la Generalitat de Catalunya tota la documentació anterior al segle XIX procedent d'institucions públiques, corporacions i comunitats de tota mena i patrimonis familiars de l'antiga noblesa, inclòs l'Arxiu de la Corona d'Aragó, així com els arxius municipals, notariais, judicials, parroquials, episcopals, conventuals, capitulars i d'altres similars. Per altra banda, el personal de la Secció d'Arxius del Servei de Patrimoni Històric, Artístic i Científic (SPHAC) de la Generalitat de Catalunya havia de fer complir les disposicions establertes en el decret, amb la urgència que les circumstàncies del moment imposaven. Finalment, advertia que tots aquells que tinguessin alguna documentació de la naturalesa que indicava el decret estaven obligats a posar-ho en coneixement de la Secció d'Arxius¹⁵.

El 13 d'agost s'enviaren unes instruccions als alcaldes presidents dels comitès i als delegats encarregats de la protecció del patrimoni del poble. Entre els diversos punts n'hi havia un relatiu als objectes artístics, arxius i biblioteques on es deia

---

¹⁴ DOGC.- Decret anul·lant totes les delegacions d'inspecció d'edificis i d'objectes del Patrimoni del Poble i totes les autoritzacions per a requisar i apropiarse els esmentats objectes (31 de juliol de 1936). Publicat el 9 d'agost de 1936, núm. 222, p. 988.

¹⁵ DOGC.- Decret en virtut del qual tota documentació anterior al segle XIX i procedent d'Institucions públiques Corporacions i Comunitats de tota mena de patrimonis familiars de l'antiga noblesa resta a disposició de la Generalitat (4 d'agost de 1936). Publicat el 9 d'agost de 1936, núm. 222, p. 988-989.

*“Es dipositaran en lloc segur de la localitat, guardant-los fins que d’acord amb la Comissió del Patrimoni se’ls dongui nova destinació. En cap manera s’entregaran a delegats que no vagin expressament autoritzats. Es farà un inventari el més detallat possible, que serà tramès a la Comissió del Patrimoni del Poble, de la Generalitat”*¹⁶.

El 3 de novembre de 1936 es prohibia l’exportació de llibres i manuscrits anteriors a l’any 1800 sense autorització expressa de la conselleria de Cultura. Tanmateix, els llibres i manuscrits anteriors al segle XIX en poder de llibreters o particulars que es pogués demostrar que procedien de biblioteques, que en virtut del decret del 24 de juliol es declaraven apropiades per la Generalitat, podien ser decomissades pel Servei de Biblioteques¹⁷.

Davant la consulta realitzada per l’ajuntament de Montblanc, respecte la forma de com havien de ser lliurades les certificacions de partides de naixement, matrimoni i defunció anteriors a 1871¹⁸, existents en els llibres sacramentals dels antics arxius parroquials, la conselleria de Justícia resolva el 4 de novembre que els jutjats populars locals s’apropriessin dels

antics arxius parroquials en les poblacions on aquests s’haguessin conservat¹⁹. L’ordre no explicitava que únicament s’havien de dipositar als jutjats populars els llibres de baptismes, matrimonis i òbits, circumstància que molt aviat generà divergències entre el Secció d’Arxius i els responsables dels jutjats populars. El 2 de desembre, després d’un requeriment de l’ajuntament d’Olot, la conselleria de Cultura publicava un nou decret on s’indicava que únicament s’havien de transferir als jutjats locals els llibres de baptismes, matrimonis i òbits compresos entre els any 1801 i 1936, restant tota la documentació parroquial anterior a càrrec del Secció d’Arxius²⁰.

El 26 d’octubre de 1937 s’ordenava als ajuntaments vetllar per la protecció del Patrimoni Històric, Artístic i Científic que hi hagués en el seu terme. L’article 3er del decret deia *“Els objectes arqueològics, artístics, documentals i bibliogràfics, com són obres de pintura i escultura, exemplars de ceràmica, mobiliari, orfebreria, indumentària, llibres i documents, procedents d’esglésies, d’associacions*

¹⁶ MNAT.- Comissió del Patrimoni Artístic, Històric i Científic. Instruccions (13.08.1936).

¹⁷ DOGC.- Decret prohibint l’exportació de llibres i manuscrits, anteriors al 1800, sense autorització del Departament de Cultura (03.11.1936). Publicat el 5 de novembre de 1936, núm. 310, p. 492.

¹⁸ El Registre Civil a Espanya va començar l’1 de gener de 1871, arran de l’entrada en vigor de la Llei Provisional 2/1870, de 17 de juny, del Registre Civil i del Reglament per a l’execució de les lleis de matrimoni i Registre Civil, de 13 de desembre de 1870.

¹⁹ DOGC.- Ordre disposant que els Jutges Populars Locals s’appropriïn els arxius parroquials a les localitats on n’hi hagi i que els Jutjats lliurin en la forma ordinària les certificacions que siguin demanades amb referència als arxius esmentats (04.11.1936). Publicada l’11 de novembre de 1936, núm. 316, p. 570.

²⁰ DOGC.- Decret aclarint l’abast de l’Ordre del Departament de Justícia del 4 de novembre proposat que disposà que els Jutjats Populars Locals s’appropriessin els arxius parroquials en el sentit que els documents que han de passar als esmentats Jutjats són els llibres registres de naixements matrimonis i defuncions des de l’any 1801 fins el 1936. (02.12.1936). Publicat el 4 de desembre de 1936, núm. 339, p. 846

religioses o civils o de particulars, que hagin estat apropiats per Municipis, Sindicats, Centres polítics, Comitès i particulars, són considerats Patrimoni nacional, i en conseqüència prohibida llur cessió o alienació, per tant, hauran de tenir-los en les millors condicions de conservació i seguretat i en trametran inventari al Departament de Cultura de la Generalitat"²¹.

El 5 de gener de 1938 es reglamentava la defensa del Patrimoni Històric, Artístic i Científic català i s'establí que tots els ciutadans, i especialment les autoritats i els agents dependents de la Generalitat, tenien el deure de denunciar al servei del SPHAC l'existència de béns susceptibles d'ésser incorporats al patrimoni públic. Així mateix, l'obligació de comunicar troballes fortuïtes d'objectes, documents, llibres i vestigis arqueològics, històrics o artístics en obres, treballs en el subsòl o remocions de terres²².

Finalment, el decret de 10 de març de 1938 de la conselleria de Justícia ordenava que tots els protocols, anteriors a l'any 1800 existents a l'Arxiu General de Protocols o en poder dels notaris arxivers dels diferents districtes notariais de Catalunya, fossin lliurats la Secció d'Arxius. Els notaris arxivers seguirien exercint la custòdia, conservació i gestió dels proto-

cols posteriors²³.

La recent creada Secció d'Arxius del SPHAC de la Generalitat de Catalunya –2 de juny de 1936–, amb Agustí Duran i Sanpere, director de l'Arxiu Històric de la Ciutat Barcelona, al capdavant, fou l'encarregada de coordinar les accions del salvament del patrimoni documental català i desenvolupar una estructura organitzativa totalment nova. En primer lloc es va projectar la creació a Barcelona de l'Arxiu Històric General de Catalunya on s'havien d'agrupar tots aquells fons documentals procedents d'administracions que havien tingut jurisdicció a tot el territori català, també els arxius judicial, notarial, episcopal, i capitular de Barcelona, així com els parroquial i conventuals de la mateix ciutat, i els patrimonials de l'antiga noblesa. També ingressarien en aquest arxiu els nuclis documentals d'altres ciutats i viles que s'haguessin desplaçat a Barcelona per tal de salvaguardar-los –aquest fou el cas de l'arxiu parroquial de Santa Coloma de Queralt–. Tots aquests arxius es mantindrien separats per la seva diversa procedència per tal d'assegurar el bon ordre de conservació i un bon servei de recerca. L'espai escollit per ubicar aquest nou arxiu va ser, en un primer moment, el palau episcopal, a prop de l'Arxiu Històric de la ciutat. Però, finalment, davant dels bombardejos cada cop més freqüents i el

---

²¹ DOGC.- Decret que dicta normes per a la protecció del Patrimoni Històric Artístic i Científic de Catalunya. (26.10.1937). Publicat el 31 d'octubre de 1937, núm. 304, p. 470.

²² DOGC.- Decret que reglamenta la defensa del Patrimoni Històric Artístic i Científic de Catalunya (05.01.1938). Publicat el 8 de gener de 1938, núm. 8, p. 89-90.

---

²³ DOGC.- Ordre en virtut de la qual tots els protocols anteriors al 1800 existents a l'Arxiu General de Protocols del Col·legi de Notaris de Catalunya o a poder dels Notaris arxivers s'entendran traspassats a la Secció d'Arxius del Servei del Patrimoni Històric Artístic i Científic de Catalunya. (10.03.1938). Publicat el 12 de març de 1938, núm. 71, p. 1051-1052.

temor que l'arxiu pogués ser assaltat pels milicians, l'octubre de 1938 es va decidir traslladar-lo al monestir de Pedralbes.

Per altra banda, també es va plantejar la creació d'Arxius Històrics a Girona, Tarragona, Reus, Tortosa, Vic, Manresa, Lleida i Tremp els quals acollirien la documentació que amb anterioritat a la rebel·lió ja s'havien concentrat, així com la de les localitats del mateix partit judicial i la d'aquelles localitats d'altres partits judicials que no tinguessin un Arxiu Històric de la Generalitat. Les localitats que no essent capital de vegueria, però si de partit judicial, podrien disposar d'un Arxiu Històric, sempre i quan complissin els requisits imposats per la Generalitat de Catalunya. En aquest grup hi havia els arxius de Figueres, la Bisbal de l'Empordà, Arenys de Mar, Mataró, Terrassa, Vilafranca del Penedès, el Vendrell, Vilanova i la Geltrú, Valls, Puigcerdà, Ripoll, Olot, Berga, Solsona, Cervera, les Borges Blanques, Vielha i la Seu d'Urgell. Encara hi havia un altre grup d'arxius creats a partir d'arxius ja existents o en període de formació per iniciativa particular o d'alguna corporació local com fou el de Palamós. Aquests eren considerats filials de l'arxiu del corresponent cap de partit judicial. Finalment, les circumstàncies del moment aconsellaren la creació de dos arxius eventuais de protecció, un a Viladrau i un altre a Poblet²⁴, per a la concentració

---

²⁴ QUIJADA BOSCH, JOAN MARIA. «Destrucció i salvaguarda del patrimoni documental i bibliogràfic durant la Guerra Civil (1936-1939). Els arxius parroquials de la Conca de Barberà». Aplec de treballs, 2021, núm. 39, p. 295-298. El 27 de juliol de 1936 Lluís Mestres Capdevila, delegat de la Generalitat de Catalunya a Tarragona, nomenava

dels arxius de les comarques orientals i occidentals respectivament²⁵.

El 13 d'agost de 1936 Martí de Riquer, Josep Buch Parera i Josep Pons Guri, funcionaris de la Secció d'Arxius del SPHAC, procedents de Santa Maria de Mediona, arribaren a Santa Coloma de Queralt on van organitzar i preparar la documentació de l'antic arxiu notarial i de la parròquia per ser traslladada. Al cap de dos dies, novament Martí de Riquer, en aquesta ocasió acompanyat per Joan Amat Peris, Francesc Dalmau Quintà i Caius Estrems Minguillon, van transportar els arxius de Santa Coloma de Queralt a la casa de l'Ardiaca, seu de l'Arxiu Històric de la ciutat de Barcelona, habilitat provisionalment com Arxiu Històric General de Catalunya. El trasllat de la documentació es va fer amb un camió de la companyia de transports *La Nueva Condal* de Joan Suñé pel preu de 105 pessetes. Aquest

---

al president del patronat de Poblet, Eduard Toda i Güell, "*delegat especial per a la incautació dels edificis i els seus continguts artístic-arqueològics de la comarca de la Conca de Barberà i els seus voltants, i especialment, el monestir de Vallbona de les Monges, filial de Poblet*", quedant facultat per prendre totes les mesures i donar les ordres més oportunes per a tal fi. Al mateix temps, va ordenar a tots els alcaldes o militants del Front Popular de la comarca a facilitar la seva feina. Els patronats de Santes Creus i de Poblet van ser dissolts el 12 d'agost i les seves funcions van ser encomanades a un comissari. Tant en un com en l'altre cas, aquesta tasca va recaure sobre els fins llavors presidents del respectius patronats. Santes Creus a Pere Lloret Ordeix i Poblet a Eduard Toda Güell. El 23 d'agost de 1937 Toda instava a Agustí Duran i Sanpere a establir a Poblet un "*arxiu comarcal*". El 29 de novembre de 1937 es va acordar destinar Poblet a refugi dels arxius de les comarques occidentals.

²⁵ ANCI-1-T-8132.

va sortir al matí i va arribar a les nou i quart del vespre del mateix dia. En total es van transportar aproximadament 35 metres lineals de documentació. El 4 de setembre de 1937 l'arxiu parroquial de Santa Coloma de Queralt va ser encapsat i en el transcurs dels dos dies següents va ser traslladat en un carro, juntament amb part de la seva prestatgeria de fusta, a una casa del carrer de l'Esperança incautada a la Caixa de Pensions, habilitat com a dipòsit, on s'estaven concentrant tots els arxius eclesiàstics. Allí es va instal·lar a la cel·la número 14 del segon pis²⁶.

Entre els mesos d'octubre i novembre de 1938 la documentació de Santa Coloma de Queralt va ser traslladada a la nova seu de l'Arxiu Històric General de Catalunya, el monestir de Pedralbes, ubicant-se a la sala capitular²⁷.

Per altra banda, el 9 de juliol de 1936 Agustí Duran i Sanpere sol·licitava al conseller de Cultura poder disposar de 500 ptes. per tal d'adquirir documentació procedent de l'antic castell de Santa Coloma de Queralt amb la finalitat de dipositar-ho a l'Arxiu Històric General de Catalunya. El dia 11 Enric Mitjana de les Dobles reconeixia haver rebut de mans de Duran i Sanpere, la quantitat de 494 ptes. a raó de tres lligalls de documentació relativa a Torredembarra, altres tres relatius a l'Arboç i sis lligalls sobre Santa Coloma de Queralt i els seus agregats. El 14 d'agost el conseller de Cultura autoritzava el pagament de les 500 ptes., que finalment

foren 494 ptes., gràcies al descompte del 1'2% que aplicà el venedor²⁸.

Devolució i dispersió dels fons documentals.

Un cop acabada la guerra es va iniciar el procés de retorn dels fons documentals i bibliogràfics que la Generalitat havia protegit en els diversos dipòsits que s'havien anat creant al llarg del territori. D'aquesta tasca es va encarregar el Servicio de Defensa del Patrimonio Artístico Nacional (SDPAN) creat 22 d'abril de 1938 pel govern de Burgos, amb una doble finalitat; per una banda, reparar, conservar i reconstruir aquells béns artístics deteriorats durant la contesa bèl·lica, i per l'altra, recuperar les obres d'art, els fons documentals i bibliogràfics, en possessió de govern republicà. El servei es va estructurar en comissaries de zona i els agents de recuperació artística informaven de l'estat del patrimoni artístic de les zones ocupades. Les províncies catalanes, juntament amb les Balears, Castelló i València integraven la delegació de Llevant o la 5a zona²⁹.

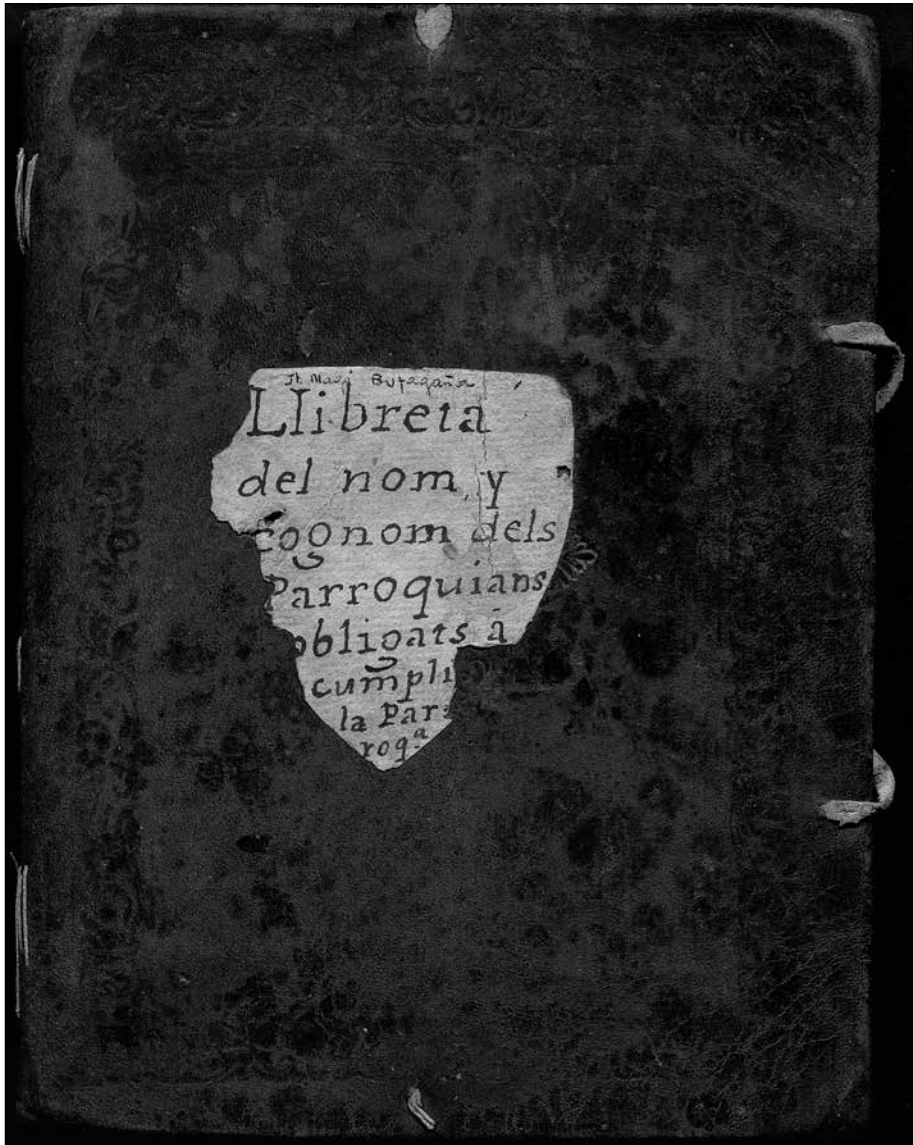
Des del 27 de gener de 1939 el SDPAN va utilitzar el monestir de Pedralbes com a dipòsit central d'arxius. En aquets espai van ser concentrats tots els fons documentals salvats per la Secció d'Arxius de la Generalitat de Catalunya existents en els diversos refugis. El 10 d'agost el ministeri d'Educació Nacional publicava les *Instrucciones para la*

²⁶ ACS.- Fons Agustí Duran i Sanpere. Salvament d'arxius. Top 127c, plec 7.

²⁷ ANC1-1-T-8365.

²⁸ ANC1-1-T-8059; ANC1-1-T-6909.

²⁹ AIXALÀ FÀBREGAS, CARMÉ; RAMO RUIZ, JORDI. Monestir de Pedralbes. República, guerra i patrimoni. Barcelona, 2014, p. 122-126.

AHAT.- Rocamora. Parròquia de Sant Magí. UC: 20.

*devolución de archivos y bibliotecas*³⁰, dels quals quedaven exclosos els arxius notariaus que d'acord amb el decret de 12 de gener de 1939 havien d'incorporar-se als Arxius Històric Provincials³¹.

El 27 de març de 1940 el rector de Santa Coloma de Queralt, Mn. Ramon Serra, recollia l'arxiu parroquial de Pedralbes³². Tanmateix, com veurem a continuació, no va retornar tot allò que va marxar l'agost de 1936.

Amb l'arribada, el març de 1939, de les primeres germanes clarisses a Pedralbes el SDPAN va agilitzar l'evacuació del fons del monestir. Els arxius i biblioteques no reclamades pels seus propietaris van ser dipositats en diferents institucions culturals del país; l'Arxiu de la Corona d'Aragó, la Biblioteca de Catalunya i l'Arxiu Diocesà de Barcelona.

Entre el 30 d'agost i el 29 d'octubre de 1940 es va dur a terme el trasllat de la documentació des del monestir de Pedralbes a l'Arxiu de la Corona d'Aragó. El 31 d'agost a la tarda va ser transportat l'arxiu notarial i del castell de Santa Coloma de Queralt, el 25 de setembre l'arxiu notarial de Montblanc

i el 28 de novembre la darrera part de l'arxiu notarial de Montblanc i 13 volums de protocols de Francesc Miró de Santa Coloma de Queralt³³.

A les acaballes de l'any 1943, els arxiu notariaus de la província de Tarragona van ser traslladats a la Biblioteca Provincial de Tarragona, d'on passarien, l'any següent, al nou Arxiu Històric Provincial³⁴. Aquest llarg periple va acabar el desembre de 2003, quant després d'una llarga reivindicació, els protocols notariaus del districte de Montblanc –les notaries de Montblanc, l'Espluga de Francolí, Sarral i Santa Coloma de Queralt– van ser transferits a l'Arxiu Comarcal de la Conca de Barberà³⁵.

El personal del SDPAN, en virtut de la instrucció de 1939 i conseqüentment en aplicació del decret de 12 de novembre de 1931, va segregat de l'arxiu parroquial de Santa Coloma de Queralt els manuals notariaus l'escripcia pública eclesiàstica (1276-1827). Aquesta documentació va passar a formar part dels protocols del districte notarial de Montblanc que van ser traslladats a l'Arxiu de la Corona d'Aragó.

Per altra banda, l'any 2003 Hug de Palou va donar a conèixer l'aparició, a

---

³⁰ ANC1-1-T-8377.

³¹ Aquest decret restaurava el decret 12 de novembre de 1931 en el qual s'establia en l'article vuitè que "*los protocolos seculares de los distritos que no sean capital de colegio, formaran el fondo inicial de los Archivos Históricos Provinciales, que se crearan en todas las capitales de provincia*".

³² ZAMORA I ESCALA, JAUME ENRIC. «El monestir de Poblet i el salvament dels arxius a la Conca de Barberà durant la Guerra Civil Espanyola (1936-1939)», Aplec de treballs, Montblanc, núm. 21, 2003, p. 308.

---

³³ BNC.- Arxiu Administratiu de la Biblioteca de Catalunya (1907-1986). Recuperació Pedralbes. 331/6.

³⁴ El de febrer de 1944 fou creat per ordre ministerial publicada en el BOE de 12 de febrer de 1944.

³⁵ Per aprofundir en aquesta qüestió PORTA I BALANYÀ, JOSEP M. «Els notaris de Santa Coloma de Queralt (segles XIII-XX). El retorn dels protocols notariaus anteriors al segle XIX». Recull, Associació Cultural Baixa Segarra, 2005, Núm. 9, p. 129-148.

l'Arxiu Municipal Fidel Fita d'Arenys de Mar, de dos fragments de manual notarial del segle XIII procedents de l'escrivania eclesiàstica de Santa Coloma de Queralt, adquirits pel director de l'arxiu Josep M. Pons Guri al voltant de l'any 1960. L'autor de l'article planteja que aquesta documentació es va despendre de l'arxiu parroquial en un moment indeterminat al llarg dels convulsos anys de la guerra. Un altre manual notarial (1299-1302) procedent del mateix arxiu parroquial va ser comprat, cap a l'any 1979, pel Col·legi de Notaris de Barcelona. Per concloure, indicar que en el fons de Protocols Notarials, de l'Arxiu de la Corona d'Aragó hi trobem cinc registres dels anys 1283 1296 procedent de Santa Coloma de Queralt³⁶.

El juny de 1937 el consistori de Vallfogona de Riucorb va dipositar a l'ajuntament de Reus la documentació parroquial que s'havia salvat³⁷.

Aquests documents foren incorporats, immediatament, al conjunt d'arxius de Reus. Així doncs, quant aquests van ser traslladats a Poblet, entre el febrer i el març de 1938³⁸, els documents de

Vallfogona de Riucorb també van ser portats cap al dipòsit d'arxius de les comarques occidentals. Herrera ho explicava així a Duran, el 5 de març de 1938 "*Ahir al migdia portaren de Reus una altra camionada. Aquesta vegada no han set caixes. Han set 38 lligalls de volums del cadastre del ajuntament, 16 de la Congregació de la Sang, 20 de la prioral de Sant Pere, i 16 de la Comunitat de Preveres, una caixa i un calaix-caixa, tancades, amb llibres de la prioral, un calaix lligat, amb els segells i utensilis de la congregació de la Sang, i una caixa més gran, allargada, i també clavada, que diuen que's l'arxiu de Vallfogona de Riucorb*"³⁹.

El 5 de gener de 1939 es va iniciar l'evacuació dels arxius ubicats a Poblet⁴⁰. En el cas dels de Reus van ser traslladats al monestir de Pedralbes. Un cop acabada la guerra els fons documentals van tornar a Reus. A excepció del notarial. El 10 de gener de 1940 arribaven a la ciutat els arxius parroquial, municipal, de la comunitat de preveres i de la confraria de la Puríssima Sang de Nostre Senyor Jesucrist i, tot i que no s'esmenta en la documentació oficial, també hi havia l'arxiu parroquial Vallfogona de Riucorb. Enlloc de retornar la documentació al seu legítim propietari, la parròquia, que en aquell moment pertanyia al bisbat de Vic, va ser, primer, incorporada a l'Arxiu Municipal de Reus, i l'any 1982 va passar

seu de l'Arxiu Històric General de Catalunya, entre el 28 i el 30 de setembre de 1938.

³⁹ ANCI-1-T-8219.

⁴⁰ ACS.- Fons Agustí Duran i Sanpere. Correspondència amb Eduard Toda i Güell (05.01.1939).

³⁶ PALOU I MIQUEL, HUG. «Notícia dels llibres registre notarians de Santa Coloma de Queralt de l'Arxiu Municipal Fidel Fita d'Arenys de Mar». Recull, Associació Cultural Baixa Segarra, 2003, Núm. 8, p. 13-36.

³⁷ Per conèixer més detalls sobre com va arribar l'arxiu a Reus GRAU PUJOL, JOSEP MARIA; PUIG TÀRRECH, ROSER. «El salvament de l'arxiu parroquial de Vallfogona de Riucorb i el seu trasllat a Reus (1936-1937)». El Foradot. Montblanc, Núm. 71 (març-abril 2012), p. 19-20.

³⁸ Excepte els arxius notarians i del registre d'hipoteques que foren dipositats al monestir de Pedralbes,

a l'Arxiu Comarcal del Baix Camp.

El darrer exemple d'aquesta dispersió documental provocada per la guerra és el cas d'un llibre de comptes de la l'església de Savallà del Comtat (1672-1688) dipositat a l'Arxiu Comarcal de la Conca de Barberà juntament amb el fons municipal⁴¹. Possiblement, com va succeir en moltes poblacions catalanes, l'arxiu parroquial que s'havia salvat del foc va ser guardat a l'ajuntament. Finalitzada la guerra, en el moment i per circumstàncies de l'atzar quan el rector va recollir la documentació aquest llibre es va traspassar quedant incorporat a l'arxiu municipal.

A dia d'avui, aquesta dispersió documental generada a causa de la Guerra Civil no ha estat encara corregida. Atenent al principi fonamental de l'arxivística, el principi de procedència, el més lògic i correcte seria el restabliment de la unitat dels fons, retornant la documentació als seus legítims propietaris –les parròquies– o en els casos que ens ocupen dipositant-la a l'AHAT, institució encarregada de vetllar i gestionar el patrimoni documental de l'Església de Tarragona.

L'arxiu parroquial de Sant Magí de Rocamora.

El 23 de juliol de 1936 es personaren a Sant Magí de Rocamora alguns membres del comitè antifeixista de Santa Coloma de Queralt i d'Igualada, juntament amb

d'altres milicians de poblacions veïnes, per tal de capturar el rector, Mn. Miralles, però aquest ja havia fugit. A continuació es dedicaren a saquejar, cremar i destruir el temple i les fonts. També s'emportaren objectes de plata de la botiga del santuari, els mobles l'abadia, l'arxiu parroquial i més d'un centenar de llibre de la biblioteca⁴². Segons va declarar Magí Niubó, veí de Sant Magí, l'any 1939, el comitè antifeixista d'Igualada s'emporta l'arxiu parroquial cap al seu municipi⁴³.

El 4 de maig de 1938 el sotssecretari de la conselleria de Cultura notificava a l'alcalde d'Igualada que el conseller, d'acord amb el sotssecretari de l'Exèrcit de Terra del ministeri de Defensa Nacional, havia disposat la protecció del patrimoni històric, artístic i científic d'aquell municipi. D'acord amb les autoritats mu-

---

⁴² ANCI-1-T-8298

“Verge de l'alabastre (trencada).

Dos boxos.

Tres teles.

Cuatro exvots.

Tretçe teles.

Porta del sagrari.

Un marc de talla.

Un motllo forjat.

Metall.

Moli de pedra, majòliques.

Un retaula.

Tres caixes.

Un retaule (de la cova).

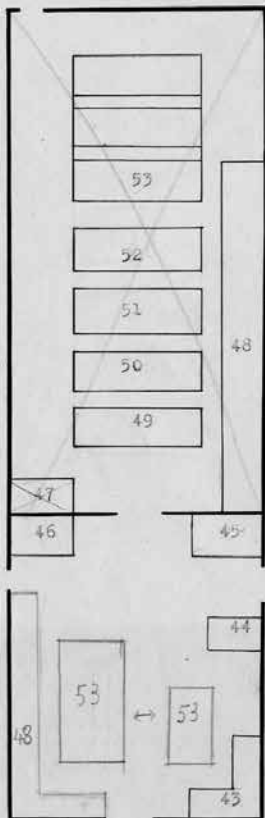
Dos exvots (de la cova)”.

⁴³ AHN.- FC-Causa general, 1446, Exp. 20; BERGADÀ ESCRIVÀ, ÀNGEL. Martirologi de la Conca. La persecució religiosa a la Conca de Barberà durant la revolta de 1936-39. Parròquia de Santa Maria de Montblanc, Montblanc, p. 15; MONYARCH, MAGÍ. «Memòries de mossèn Magí Monyarch a la Guerra Civil espanyola del 1936 al 1939». La persecució religiosa del 1936 a Catalunya. Testimoniatsges”. Publicacions Abadia de Montserrat, 1987, p. 188.

---

⁴¹ GRAU PUJOL, JOSEP MARIA; PUIG TÀRRECH, ROSER. «El salvament de l'arxiu parroquial de Vallfogona de Riucorb i el seu trasllat a Reus (1936-1937)». Recull, Santa Coloma de Queralt, 12, 2010, p. 44.

R E P E C T O R I O

43. Berga (N.)
Prats de Llusanes (id)

44. Tortosa (Cajas bergasinas)

45. Solsona (Epl. ... Not. ... Reg. Hip. ... M. P
Fobis de Liliet (id)

46. Reus (P. D)

47. Reus (municipal) [para a Sala 29] D.

48. Tortosa (Catedral) Not. ...
Not. ... TX-39

49. Igualada (municipal) Capellania (M. pub.)
Igualada (Procesos)
Iglesia de Clermont (P. D)

Torre de Clermont (Casa Fibrol)

49 bis. Igualada - Varios (id) Igualada - Varios (id)
Igualada (Notarial) (id) Igualada - Varios (id)

51. Igualada (Parroquial)
Igualada (Comunidad) B

52. Archivo Judicial Comercial [para a Sala 40]

53. Archivo Judicial Barcelona

CR-148751/0025

GC/SA/3

ANCI-1-T-8382.

nicipals s'havia de procedir a concentrar provisional els arxius de la població en els refugis documentals establerts per a tal fi.

Entre el 18 i el 22 de juny de 1938 els delegats de la Secció d'Arxius del SPAHC Magí Serés Roca i Enric Cubas es van fer càrrec dels diferents arxius que s'havien concentrat a Igualada, procedents de les poblacions veïnes, entre quals hi havia l'arxiu parroquial de Sant Magí de Rocamora, que juntament amb els de Rubió, Jorba, Prats d'Anoia, Calaf, Castellfollit i Clariana, es trobaven a les golfes de l'ateneu igualadí⁴⁴. El 22 de juny de 1938 es feu l'acta de lliurament d'aquests fons. El 14 de desembre tota aquesta documentació va ser enviada al monestir de Pedralbes⁴⁵, que des del 10 d'octubre havia esdevingut la seu de l'Arxiu Històric General de Catalunya.

El 26 de gener de 1939, un cop ocupada Barcelona per l'exèrcit franquista el SDPAN fou l'encarregat de retornar els béns patrimonials que estaven repartits entre els diversos dipòsits que tenia la Generalitat de Catalunya als seus legítims propietaris.

En el plànol elaborat per situar cadascun dels arxius dipositats a Pedralbes no constava explícitament l'arxiu parroquial de Rocamora però aquest es deuria trobar al refector del monestir, pendent de classificar, sota l'epígraf "Fondos por clasificar procedentes del anteneo de Igualada"⁴⁶.

Transcorreguts dos anys, el 2 de febrer de 1941, Mn. Francesc Gebellí Rius, rector de Sant Magí de Rocamora, informava al Dr. Salvador Rial, vicari general de l'arquebisbat de Tarragona, que havia pogut recuperar alguns objectes de la parròquia que s'havien trobat despariats en diverses poblacions veïnes d'Igualada, però no s'esmentava l'arxiu. Tanmateix, sabem que a l'abril al monestir de Pedralbes encara restaven 2 paquets i un caixa amb documentació de Sant Magí de Rocamora. El 7 de maig en una nova carta li comunicava que Mn. Amadeu Amenós, rector d'Igualada, li havia assegurat que els llibres sacramentals s'havien salvat i que s'havia de posar en contacte amb Ferran Valls i Taberner, director de l'Arxiu de Corona d'Aragó, per tal gestionar la seva devolució. En aquest punt perdem la pista dels fets que succeïren i que portaren a la documentació de Sant Magí de Rocamora ha ser dipositada a l'Arxiu Diocesà de Barcelona (ADB) enlloc de ser retornada a la parròquia.

No serà fins l'any 2015, quant durant una visita, l'any 2015, a l'Arxiu Diocesà de Barcelona (ADB) es va produir la troballa. El gener de 1940, durant el desallotjament dels arxius de Pedralbes, el SDPAN va traslladar tots els fons eclesiàstics a l'Arxiu Diocesà de Barcelona (ADB) amb la idea que el seu arxiver, Mn. Josep Sanabre Sanromà, gestionés el retorn d'aquests als seus llocs d'origens. Aquest fet explicaria perquè la documentació de la parròquia de Sant Magí de Rocamora es trobava a l'ADB. Al cap de 79 anys, el 20 d'abril, després del vistiplau de Mn. Josep Maria Martí Bonet, director de l'ADB, la documentació arribava a l'AHAT. El fons documental està integrat

⁴⁴ ANC1-1-T-8294

⁴⁵ ANC1-1-T-8297; ANC1-1-T-8383; ACA.- Cultura, 2015.

⁴⁶ ANC1-1-T-8382

per sis llibres sacramentals –llibre de baptismes i confirmacions (1607-1859), llibre de baptismes (1852-1936), llibre de confirmacions (1868-1934), llibre de matrimonis i òbits (1604-1859), llibre de matrimonis (1853-1936) i llibre de compliment pasqual (185-1929) –, “Llibre de la administració de la causa pia o pia fundació per la font de Sant Magí màrtir feta o fundada per Pau Lleó, pagès de Pontons, y administrada per lo pare prior y convent del dit Sant Magí des del any 1776” (1692-1833), “Llibre de la celebració de missas fundadas per Pau Lleó de Pontons” (1813-1833), “Llibre major de recibo y gasto del convent de pares dominicos de Sant Magí, començant en juliol de 1828, sent prior lo molt reverent pare fra Thomas Coma” (1828-1935), “Llibre de memòries del convent de Sant Magí comensant en lo mes de maig de 1827” (1827-1833) i un lligall amb documentació matrimonials del segle XIX.

Estats dels arxius a la fi de la guerra

A l'Arxiu General de l'Administració d'Alcalà d'Henares es conserven uns informes que la Guàrdia Civil va enviar entre els anys 1939 i 1940 a la Direcció General de Archivos y Bibliotecas sobre la situació dels arxius i biblioteques de cadascun dels pobles de la província de Tarragona⁴⁷. A partir d'aquesta font i complementada amb la informació extreta de l'enquesta “*Relación que ha de prepararse de hechos ocurridos con motivo del Movimiento Nacional del 18 de julio de 1936*”⁴⁸ realitzada l'any 1941

a totes les parròquies de la diòcesi de Vic, s'ha mirat de fer una aproximació a l'estat en quedaren els arxius de cadascun dels pobles de la comarca de la Baixa Segarra un cop acabada la guerra.

Aguiló

Segons informació extreta de la *Relación* presentada pel rector el 5 d'agost de 1939 a la cúria de Vic “*el archivo parroquial se ha recuperado en su mayor parte*”. Tots els llibres sacramentals es van salvar.

Albió

El 3 de maig de 1939 Josep Martí Fabregat, veí del poble, va lliurar al rector, Mn. Joan Torner, els llibres parroquials, la custodia, dos calzes, el signum crucis i el reliquiari de Sant Gil, que havien estat amagats⁴⁹.

Bellfall

L'arxiu parroquial va ser parcialment destruït. Tots els llibres parroquials, els lligalls de testaments i d'expedients matrimonials van salvar-se, mentre que la resta de documentació es va perdre. El butlletí oficial de l'arquebisbat i la biblioteca del rector també van ser cremats.

Biure de Gaià

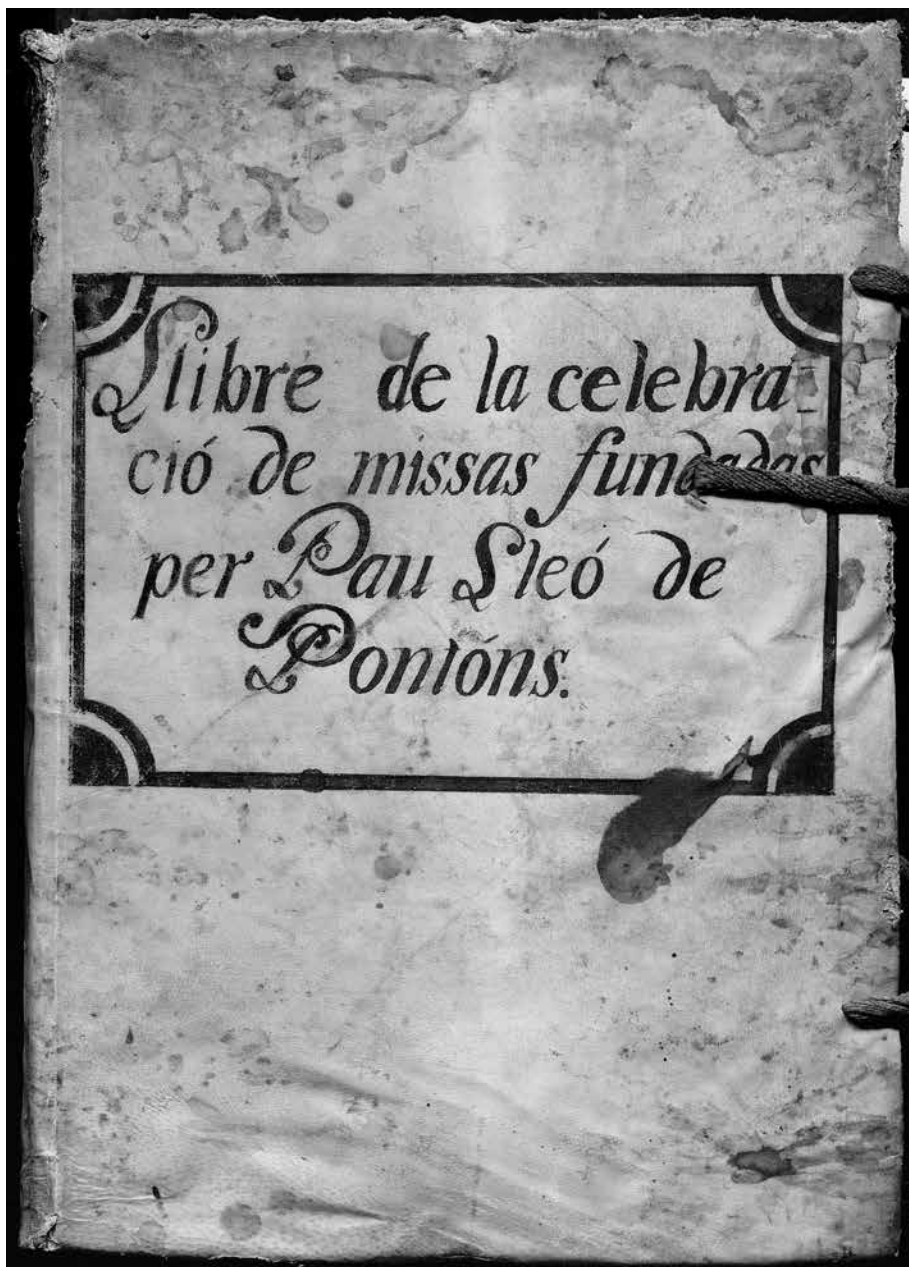
De l'arxiu parroquial únicament es van salvar tres llibres de baptismes (1774-1851; 1857-1866 i 1867-1929) i un de matrimonis (1774-1850). La resta

⁴⁷ AGA.- IDD 31/3830 Expediente Tarragona 12435-4. Carpeta XXIX.

⁴⁸ Aquestes enquestes es conserven a l'Arxiu

Diocesa de Vic.

⁴⁹ AHAT.- Albió. Parròquia de Sant Gil. Llibre de baptismes, confirmacions, matrimonis i òbits. (1904-2012). UC: 2, f. 63r.

AHAT.- Monestir de Sant Magí de la Brufaganya. UC: 276.

de llibres i documentació fou consumida per les flames.

Conesa

Durant la guerra van desaparèixer de l'arxiu parroquial els expedients matrimonials i tots els butlletins de l'arquebisbat. La biblioteca del rector, Mn. Tomàs Capdevila, assassinat el dia 6 de setembre de 1936, també va ser destruïda⁵⁰. Els llibres parroquials es van salvar quasi tots, a excepció del llibre d'òbits en ús de l'any 1928, el de baptismes dels anys 1852 a 1901 i el corrent de confirmacions.

Forés

L'arxiu parroquial va ser completament consumit per les flames. Mentre que dels arxius municipal i del jutjat únicament van desaparèixer alguns llibres i documents.

Glorieta

L'arxiu parroquial va conservar tots els llibres parroquials, a excepció del llibre d'òbits de 1868 a 1931 que va ser destruït.

Guialmons

A la *Relación* presentada pel rector el 15 de juliol de 1939 a les autoritats eclesiàstiques de Vic es va fer constar que “*exceptuando los libros de bautismos, óbitos y desposorios, ha desaparecido todo el archivo parroquial*”.

Llorac

El 14 de febrer de 1939 la Guàrdia Civil en el seu breu escrit manifestava

“*que en este municipio no existe en la actualidad otros archivos, que el ayuntamiento y juzgado municipal intactos en la casa consistorial. Con respecto a los archivos parroquiales, estos fueron quemados al estallar la revolución en julio de 1936*”. No es va salvar cap dels llibres parroquials.

Passanant

El 17 de juny de 1939, segons la Guàrdia Civil, la situació en que es trobaven els tres arxius existents a la vila –municipal, jutjat i parroquial– era “*completo*”. No patiren cap pèrdua de documentació significativa.

Les Piles

La Guàrdia Civil va informar el 4 de juliol de 1939 que “*el archivo parroquial del pueblo de las Pilas de esta demarcación fue destruido por las hordas rojas, salvándose solamente el tomo 3º de bautismos y algún testamento y estos algunos estropeados. El judicial y municipal están completos, y de la sepultura prehistórica neolítica, antes del Glorioso Alzamiento Nacional, no obstante, las múltiples averiguaciones no se halló y solamente está enterado de ello el señor cura que tenía noticia solamente por documentos históricos*”. De l'arxiu parroquial únicament es va salvar un llibre de baptismes (1867-1914), la resta de llibres parroquials i documents foren cremats.

Pontils

L'arxiu parroquial es va salvar.

Rauric

A la *Relación* que va presentar el rector el 2 d'agost de 1939 a la cúria de Vic sobre l'arxiu parroquial deia que

---

⁵⁰ PIJOAN PARELLADA, JOSEP. Conesa. Història i vida. Ajuntament de Conesa, 2009, p. 130.

“fue quemado, siendo destruidos todos los libros de partidas sacramentales, excepto uno que contiene las partidas de bautismos, matrimonios y óbitos de finales del siglo dieciséis y de principios del siglo diecisiete”.

Rocafort de Queralt

L'11 de juliol de 1939 l'informe de la Guardia Civil dibuixava un panorama desolador *“el archivo parroquial del pueblo de Rocafort de Queralt de esta demarcación, fue destruido por las hordas rojas el archivo parroquial a excepción de un libro de cuentas parroquiales y un tomo en pésimas condiciones de partidas de nacimientos. El archivo municipal completamente destruido. El archivo judicial faltan solamente los últimos libros de registro civil. Referente a la biblioteca fundada por el patronato de Misiones Pedagógicas, existen 71 volúmenes de los que 18 son del lote que mandó el patronato de Misiones Pedagógicas y 53 novelas son de aportaciones particulares, todo perteneciente al pueblo de Rocafort ya mencionado.”* De l'arxiu parroquial va desaparèixer un llibre de baptismes (1867-1889), tots els llibres de confirmacions, un de matrimonis (1842-1852). Alguns dels que es salvaren van ser amagats sota terra, la qual cosa provoca que un cop recuperats després de la guerra es trobessin en un lamentable estat de conservació per culpa de la humitat.

Uns mesos abans, el 16 de febrer, el secretari assenyalava en quin situació es trobava l'arxiu municipal *“se ve todo en completo desorden, encontrando a faltar libros de actas, de caja, mesas, máquina de escribir, timbres, documentación, incluso sin plumas, tintes ni papel como*

*también la enciclopedia Espasa que sabemos que existía allí”*⁵¹.

Rocamora

Bona part de la documentació parroquial que en el moment de l'esclat revolucionari hi havia a l'abadia, inclosos els llibres parroquials (1607-1936), va ser recuperada l'any 2015 de l'Arxiu Diocesà de Barcelona, com s'ha dit anteriorment.

Santa Perpètua de Gaià

Els llibres parroquials des de 1749 fins a 1936 es van salvar.

Santa Coloma de Queralt

El 15 de febrer de 1939, al cap d'un més de l'entrada de l'exercit franquista a la vila, la Guàrdia Civil va fer arribar el seu informe sobre la situació dels arxius i biblioteques:

“Archivos. Existe el municipal que está en poder y custodia de este ayuntamiento. El parroquial que se lo llevaron los rojos en los primeros días del movimiento en una camioneta custodiada por los mozos de escuadra. El del juzgado municipal, existe y está en poder y custodia del juez actual. El notarial, existe también y está en poder y custodia del señor notario de esta villa, el cual es desde un principio adicto al Glorioso Movimiento Nacional. El de la comunidad de presbíteros, se lo llevaron los rojos junto con el parroquial, los dos estaban muy bien dotados de documentación antigua y de los cuales junto con el municipal pudo

⁵¹ GUAL VILA, VALENTÍ. Guia de Rocafort de Queralt. Diputació de Tarragona, 1992, p. 50.

confeccionarse, aunque breve la historia de Santa Coloma de Queralt.

Bibliotecas. Existe la municipal que se encuentra en poder y custodia del ayuntamiento, a la cual es necesario haber un detallado examen por si existe algún volumen quizá poco agradable. Las demás bibliotecas que existían en esta villa que luego se relacionarán, fueron saqueadas por los rojos en los primeros días del movimiento y cuyo paradero se ignora. Dichas bibliotecas son las siguientes.

Rdo. Antonio Reguart.

Rdo. Deogracia Martí.

D. José Goberna.

Sra. Vda. De J. Martí.

Herederos de D. Ramón Rosé”.

Savallà del Comtat

El 6 de febrer de 1939 la Guàrdia Civil informava “*que en este municipio no existen otros archivos en la actualidad que el del ayuntamiento y juzgado municipal muy deteriorados los cuales están en la casa consistorial. Con respeto a los archivos parroquiales fueron muy deteriorados, conservándose en la casa consistorial algunos libros del registro parroquial de Savallà*”. Tots es llibres parroquials es van salvar.

Segura

A la *Relación* presentada a les autoritats eclesiàstiques de Vic hi consta “*El archivo parroquial se salvó enteramente*”.

Vallspinosa

L'arxiu parroquial va ser completament destruït.

Vallverd de Queralt

Un cop acabada la guerra van ser recuperats la majoria de llibres parroquials, a excepció d'aquells que en el moment de l'esclat de la revolta estaven en ús. Es tractava dels llibres de baptismes que comença l'any 1928 i els de matrimonis i d'òbits que s'inicien el 1931. Per circumstàncies que desconeixem l'any 1981 a l'Arxiu Diocesà de Girona va ser trobat el llibre de matrimonis desaparegut i diligentment va ser reintegrat a la seva parròquia d'origen⁵².

Vallfogona de Riucorb

El trasllat de part de l'arxiu parroquial a Reus el juny de 1937 va significar la dispersió del fons, doncs actualment aquesta documentació esta dipositada a l'Arxiu Comarcal del Baix Camp. En aquest arxiu s'hi conserva entre altra documentació els següents llibres parroquials: baptismes (1491-1700; 1701-1793; 1793-1831), confirmacions (1723-1863), matrimonis (1704-1792; 1793-1851), òbits (1547-1700; 1701-1733; 1733-1792; 1793-1850) i compliments pasquals (1578-1647; 1705-1857)⁵³.

---

⁵² AHAT.- Vallverd de Queralt. Parròquia de Sant Joan Baptista. Llibre de matrimonis (1867-2009). UC: 30, f. 38v.

⁵³ GRAU I PUJOL, JOSEP MARIA; PUIG I TÀRRECH, ROSSER. «La revisió del cens de Floridablanca (1787) a través del compliment pasqual de Vallfogona de Riucorb. Un exemple d'ocultació». Recull, Associació Cultural Baixa Segarra, 1999, Núm. 6, p. 49.